

Tugisüsteem haridusliku erivajadusega õpilase toetamiseks Saaremaa Toetava Hariduse Keskuses (STHK)

Lähtekoht:

Hariduslike erivajadustega õpilaste õppe korraldamisel lähtutakse kaasava õppe põhimõtetest, mille kohaselt üldjuhul õpib haridusliku erivajadusega õpilane klassis koos teiste õpilastega.

Eesmärk:

Toetada õpilaste arengut üldhariduse omandamisel lähtudes tema hariduslikest erivajadustest.

Ülesanne:

- Võimalikult varajane probleemi märkamine ja püüd ennetada õpi-, suhtlemis- ning käitumisprobleeme;
- Õpiraskuse, ajutise mahajäämuse või andekuse väljaselgitamine;
- Koostöö korraldamine õpilase, lapsevanema, klassijuhataja, aineõpetajate, tugispetsialistide, juhtkonna liikmete ja vajadusel kooliväliste spetsialistide vahel;
- Tugisüsteemi ja õpiabi korraldamine.

Tugi- ja õpiabisüsteem on suunatud õpilastele, kelle:

- õpiraskused
- tervises seisund (puue)
- käitumis- ja tundeeluhäired
- andekus
- pikemaajaline õppes eemalviibimine

toob kaasa vajaduse teha muudatusi või kohandusi:

- õppe sisus
- õppeprotsessis
- õppe kestuses
- õppekoormuses
- õppekeskkonnas (nagu õppevahendid, õpperuumid, alternatiivsed suhtlusvahendid, tugipersonal, tugiisikud)
- taotletavates õpitulemustes

STHK tugi- ja õpiabisüsteemi rakendamise tasandid

I tasand

1. Esmane õpilase haridusliku erivajaduse märkaja on enamasti klassiõpetaja, aineõpetaja, kasvataja või meditsiinitöötaja. Klassijuhataja kogub edasise sekkumise planeerimiseks lisainformatsiooni lapse eelneva arengu, edasijõudmise, huvide, tervisliku seisundi jms kohta lapsevanemalt.
2. Klassijuhataja analüüsib varem lapse kohta koostatud dokumente ning korrigeerib õppe- ja kasvatustegevust lähtuvalt analüüsi tulemustest. Selleks teeb koostööd teiste õpetajate ja kasvatajatega.
3. Vajadusel koostöö lapse, lapsevanema, õpetajate, kasvatajate ja/või tugispetsialistide vahel.
4. Esmane tugi klassi- või aineõpetajalt (nt individuaalsem lähenemine tunnis või konsultatsiooni ajal). Õpetajate/kasvatajate motiveerivad ja olukordi ning reegleid selgitavad vestlused tunnivälisel ajal.

II tasand

5. Raskuste püsimise korral klassijuhataja, aineõpetajate ja tugispetsialistide poolt õpilase pedagoogilis-psühholoogiline hindamine HEVKO juhendamisel (eelnevalt kirjeldatakse I tasandil tehtut ja selle tulemusi). Selleks:

- vaadeldakse korduvalt õpilase käitumist erinevates tingimustes
- koondatakse lisateavet õpilast ja tema kasvukeskkonda (eakohane toimetulek, sotsiaalsed oskused) puudutava kohta
- teostatakse õpilase meditsiinilised, eripedagoogilised ja/või logopeedilised uuringud.

Tulemustest lähtuvalt toimub kasvatajate ja õpetajate juhendamine.

6. Saadud tulemusi kajastatakse individuaalse arengu kaardil ning kokkuvõtte ja soovitude alusel otsustatakse vajalike tugimeetmete rakendamine. Koostööd erinevate tugispetsialistide vahel koordineerib HEVKO. Klassijuhataja teavitab lapsevanemat määratud tugimeetmetest. Tugimeetmeid rakendatakse lapsevanema nõusolekul. Individuaalse arengu kaarte täidetakse kaks korda õppeaastas.

III tasand

7. Koolisisese tugimeeskonna kaasamine. Õpi- ja käitumisabi osutamine ja nõustamine (koolipsühholoog, sotsiaalpedagoog, eripedagoog, HEVKO).

8. Vajadusel ümarlaua kokku kutsumine (lapsega tegelevate osapoolte kohtumine).

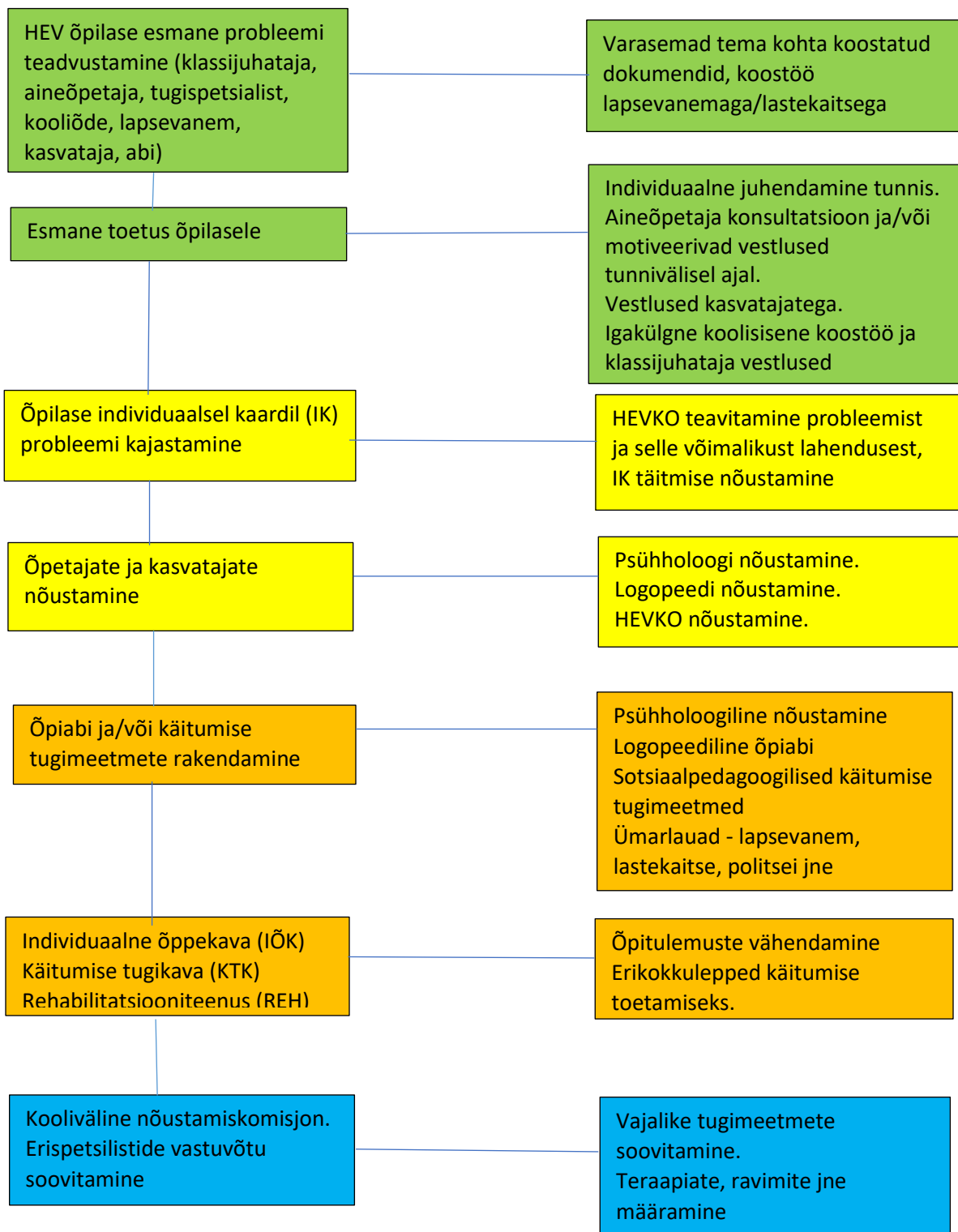
9. Individuaalse õppekava (IÕK) määramine ja rakendamine.

IV tasand

10. Eriarsti ja/või teiste erispetsialistide vastuvõtu soovitamine.

11. Koolivälise nõustamismeeskonna nõustamisele suunamine

- vajaliku toe väljaselgitamiseks
- õpitulemuste vähendamise ja/või õppeaine(te)st vabastuse määramiseks
- sobiva õppekava määramiseks
- koduõppe rakendamiseks.

Joonis nr 1 Tugisüsteemi tasandid STHK-s

Erinevad tugimeetmed

I tugispetsialistid

HEV koordinaator (HEVKO) toetab õpetajad ja kasvatajaid töös haridusliku erivajadusega õpilastega, korraldab koostööd tugisüsteemi spetsialistide vahel, määrab koostöös spetsialistidega sobiva õpiabivormi ja jälgib/hindab õpiabi tõhusust, suunab õpilase individuaale kaardi täitmist. Vajadusel teavitab ja nõustab koordinaator lapsevanemat, teeb ettepanekuid juhtkonnale vajalike meetmete rakendamiseks, koordineerib tugisüsteemi koostööd asutuses ning selle väliselt.

Sotsiaalpedagoog osaleb HEV õpilaste väljaselgitamisel, tegeleb nende peredega, abistab õpilasi isiklike ja sotsiaalsete probleemide lahendamisel ja jälgib koolikohustuse täitmist. Sotsiaalpedagoog osutab abi HEV õpilaste klassikollektiiviga kohanemisel, teeb preventatiivset tööd koolikiusamise valdkonnas ja abistab konfliktsituatsioonide väljaselgitamisel ja lahendamisel. Vajadusel esindab sotsiaalpedagoog HEV õpilasi väljaspool kooli.

Logopeed toetab õpilase arengut, aidates kaasa kõne nende valdkondade arengule, mis on vajalikud õppekava omandamiseks. Logopeed osaleb erivajaduste väljaselgitamisel, logopeedilise abi planeerimisel ning korraldamisel. Teeb koostööd kooli juhtkonna, õpetajate, lapsevanemate ja erialaspetsialistidega, et leida parimad võimalused lugemis-, kirjutamis- ja kõneraskustega õpilaste õpetamiseks. Vajadusel teeb ettepaneku individuaalse õppekava rakendamiseks (sealhulgas diferentseeritud hindamiseks keeltes). Õppeaasta esimese kahe nädala jooksul selgitab logopeed välja kõneravi vajavad õpilased ja koostab tunniplaani. Erilise tähelepanu all on uued kooli õppima asunud õpilaste õpiabi vajaduste väljaselgitamine.

Psühholoog hindab lapse arengut mõjutavaid tegureid (testimine, vaatlemine, intervjuerimine, hindamistulemuste interpreteerimine, probleemi kontseptualiseerimine). Nõustab lapsevanemaid ning kooli teisi töötajaid lapse õppe- ja kasvatustöö planeerimiseks. Koolipsühholoog nõustab õpilasi individuaalselt ja grupiviisiliselt:

- isikliku elu ja õppetöoga seotud probleemide lahendamisel;
- suhtlemisoskuste arendamisel, sh konfliktide ennetamisel ja lahendamisel;
- valikute ja otsuste tegemisel, motivatsiooni leidmisel;
- stressiga toimetulekul ja kriisisituatsioonidest väljatulemisel.

Koolipsühholoog teeb koostööd nii lapse, lapsevanema, õpetaja kui ka organisatsiooni tasandil (koolikeskkonna vaatlus, küsitluste läbiviimine ja analüüsimine), väärtustades ja arvestades oma töös eetiliste põhimõtete ja konfidentsiaalsuse nõuete järgimist.

Füsioterapeut selgitab välja õpilaste füsioteraapia vajaduse, määrab vajalikud füsioteraapilised tegevused (massaaž, liikumisravi, asendravi, veeprotseduurid jne) õpilastega ning viib need läbi vastavalt vajadusele kas individuaalselt või grupis. Nõustab lapsevanemat, kasvatajaid ja õpetajaid õpilasi puudutavates füsioteraapia küsimustes. Teeb igakülgset koostööd teiste kooli töötajate ning lastevanematega väärtustades ja arvestades oma töös eetiliste põhimõtete ja konfidentsiaalsuse nõuete järgimisega.

Klassi- ja/või aineõpetaja on võimalusel eripedagoog või eripedagoogilise lisaettevalmistuse saanud õpetaja. Õpetaja osaleb töökoosolekutel, nõustab lapsevanemat erivajadusega õpilase arendamisel ja tema toimetuleku toetamisel, selgitab välja õpilase psüühiliste protsesside arengutaseme ning lähtuvalt vajadusest aitab jõukohastada tema õppimist tunnis. Koostöös klassiõpetaja, aineõpetaja ja teiste spetsialistidega teeb õpetaja ettepanekuid õpiabi vajavate õpilaste õppe korraldamiseks – valib sobiva õppemethodika, õppematerjalid ning arendab

õpilase õpioskuste ja enesekontrolli kujundamist, aitab luua erinevate õppeainete vahelisi seoseid ning suunab kasutama õpilasele sobivaid strateegiaid õppematerjali omandamiseks. Õpetaja hoiab end kursis õpilase õpitulemustega, osaleb koostöös aineõpetajaga õpilase hinnete kujundamisel, individuaalse õppekava (IÕK) koostamisel ning rakendamisel. Osaleb õpilase individuaalse kaardi (IK) täitmisel.

Õpetaja-kasvataja abi abistab tervise-, õpi- ja käitumisprobleemidega õpilasi, kes vajavad suunamist ainetunnis, vahetunnis või õpilaskodus. Abi töötab erivajadustega õpilastega enamasti õpetaja või kasvataja suunamisel.

Kooliõde nõustab õpetajaid ja tugisüsteemi liikmeid õpilaste terviseprobleemide küsimustes. Vajadusel osaleb kooliõde tugisüsteemi koosolekul.

Õpilaskodu vanemkasvataja osaleb vajadusel tugisüsteemi koosolekul õpilaskodus elavate õpilaste õppe- ja kasvatustöö küsimustes, annab tagasisidet ja teeb koostööd tugisüsteemi spetsialistidega. Vanemkasvataja osaleb õppenõukogu koosolekul, erivajaduste temaatikat kajastavatel koolitustel, teeb tihedat koostööd õpetajate ja lapsevanematega. Jälgib õpilaste õppimist ja koolikohustuse täitmist, abistab neid kaaslastega suhtlemisel ja iseendaga toimetulemisel. Vanemkasvataja planeerib õpilaskodu õppe- ja vaba aja tegevusi, õpilastele sotsiaalsete oskuste õpetamist, enesehügieeni arendamist, jälgib õpilaskodu kodukorra täitmist ja suunab õpilaste tegevusi. Samuti vahendab õpilaskodu vanemkasvataja infot laste õistest erivajadustest öökasvatajatega ning edastab viimastele jooksvat infot.

II suunatud tegevused

Koostöö kodus. Kõigi koolis õppivate õpilaste vanematega (vajadusel lastekaitsetöötajaga) on klassijuhatajatel minimaalselt kord nädalas kontakt. Vanemale antakse tagasiside möödunud nädala kohta. Vajadusel kontakteerub klassijuhataja vanemaga sagedamini. Lapsevanem peab olema kursis kõige koolis toimuvaga, sest tema on meie parim abiline nii lapsele kui koolile.

Individuaalne kaart (IK) koostatakse kõigile Saaremaa Toetava Hariduse Keskuse õpilastele. IK sisaldab kogu õpilast puudtavat infot (õppetöö õppeaineti, klassijuhataja kokkuvõtet ja lapsevanema seisukohti, tugispetsialistide tööd lapsega, infot rakendatud tugimeetmetest ja nende tulemustest jne). IK täidetakse kaks korda õppeaastas – sügisel ja kevadel.

Individuaalse õppekava (IÕK) määramine. Individuaalne õppekava määratakse:

- kui õpilase hariduslikust erivajadusest tulenevalt on vaja teha muudatusi või kohandusi õppeajas, õppesisus, õppeprotsessis ja õppekeskkonnas, millega kaasneb nädalakoormuse või õppe intensiivsuse oluline kasv või kahanemine võrreldes kooli õppekavaga või riiklikes õppekavades sätestatud õpitulemustega. Võrdlus toimub õpilasele määratud õppekavaga.
- kui haridusliku erivajadusega õpilasele koostatud IÕK-ga nähakse ette riiklikus või riiklikus lihtsustatud õppekavas sätestatud õpitulemuste vähendamine või asendamine või kohustusliku õppeaine õppimisest vabastamine, võib IÕK-d rakendada vaid koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel;
- Kõikidele toimetuleku- ja hooldusõppel olevatele õpilastele koostatakse individuaalne õppekava.

Täiendav õppetöö. Õppeperioodi jooksul omandamata jäänud õppekavaga nõutavate teadmiste ja oskuste omandamise toetamiseks võib õpilase jätta täiendavale õppetööle, mis viiakse läbi pärast õppeperioodi lõppu. Täiendava õppetöö raames täidab õpilane õpetaja

vahetul juhendamisel spetsiaalseid õppeülesandeid. Täiendava õppetöö tulemusi kontrollitakse ja antakse sõnaline hinnang/hinnatakse. Täiendava õppetöö rakendamise põhimõtted ning täiendavale õppetööle jätmise tingimused ja kord on sätestatud kooli õppekavas.

Käitumise tugikava. Käitumise tugikava koostatakse õpilasele, kellel esinevad vajakajäämised käitumis- ja sotsiaalsetes oskustes või kellel esinevad käitumiskäitumised, õpimotivatsiooni puudumine ja süstemaatiline koolikohustuse eiramine. Tugikava sisust teavitaks lapsevanemat, võimalusel kaastakse ta selle koostamisse. Käitumise tugikava toetub õpilase tugevatele külgedele, vajadustele ja koostöös klassijuhataja ja sotsiaalpedagoogiga püstitatud eesmärkidele. Tugikava peab olema rakendatav kogu koolipäeva ulatuses. Õpilane saab jälgida ning analüüsida oma tegevust koos sotsiaalpedagoogiga. Klassiõpetaja/klassijuhataja ja sotsiaalpedagoog jälgivad ja koordineerivad tugikava täitmist, vajadusel täiendavad ja tõhustavad kasutusel olevaid meetmeid ja võtteid. Tugikava täitmisele võib kaasata ka teisi õpilasi või pedagooge. Käitumise tugikava fikseeritakse kirjalikult. Kokkuvõtte meetmete tulemuslikkusest ning ettepanekud edaspidiseks tehakse õppeaasta lõpul ning käitumise tugikava lisatakse IK juurde.

Individuaalne päevakava. Individuaalne päevakava koostatakse klassijuhataja poolt koostöös teiste kooli töötajatega õpilastele, kes vajavad käitumise toetamiseks kindlat päeva struktuuri ja ettemääratust. Vajalikest muudatustest päevakavas teavitab õpilast vähemalt päeva (soovitavalt pikemalt) ette klassijuhataja, tema puudumisel sotsiaalpedagoog. Muudatus fikseeritakse kirjalikult päevakavas.

Vabade päevade andmine. Õppetööst vabu päevi nädalas, kuus või mõnes teises perioodis antakse psüühikahäiretega õpilastele tugispetsialistide, juhtkonna ning lapsevanema ühisotsusena, sageli on selle aluseks psühhiaatri soovitus. Vajadusel kaasatakse otsuse tegemisse lastekaitsetöötaja. Õppenõukogu otsusega saab õpilast õppetööst kõrvaldada.

Ajutist õppes osalemise keeldu koos kohustusega saavutada selle perioodi lõpul nõutavad õpitulemused võib õpilase suhtes rakendada kuni 10 õppepäeva ulatuses ühe poolaasta jooksul. Otsus ajutise õppes osalemise keeldu kohaldamise kohta vormistatakse kirjalikult ja toimetatakse ja antakse lapsevanemale allkirja vastu. Õpilasele, kellele kohaldatakse ajutist õppes osalemise keeldu, koostatakse koostöös õpilase ja lapsevanemaga individuaalne õppekava, et tagada nõutavate õpitulemuste saavutamine. Vanem tagab ajutise õppes osalemise keeldu ajaks järelevalve õpilase üle ning õppe korraldamise individuaalse õppekava kohaselt.

Rehabilitatsiooniteenusele suunamine. Sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse eesmärk on õpetada ja arendada igapäevaelu oskusi, suurendada võimalusi ühiskonnaelus osaleda, toetada õppimist ja töötamise eelduste ettevalmistamist. Teenus on olemuselt **aktiivne**, laps teeb ise võimetekohaselt kõiki tegevusi, mida eesmärgi saavutamiseks on vaja teha – näiteks võimleb või õpib abivahendi abil riietumist. Neid oskusi harjutatakse rehabilitatsiooni-spetsialisti abiga ja juhendamisel, kuid lisaks annab spetsialist harjutusi ja ülesandeid, mida teha kodus iseseisvalt või koos pereliikme/hooldajaga. Kuna rehabilitatsiooniteenuse tulemuslikkuse eelduseks on alati inimese aktiivne osalus, siis ei kuulu rehabilitatsiooniteenuste hulka passiivsed protseduurid nagu massaaž, ravivann, soolakamber, külmaravi jmt. Sotsiaalse rehabilitatsiooni teenus on **kompleksne** teenus, mis on vajalik juhul, kui inimesel on mitu probleemi, mille lahendamine ei ole võimalik üksikteenuste (nt tugiisik, taastusravi, hooldaja, isiklik abistaja) abil, vaid nõuab mitme eriala spetsialistide ehk rehabilitatsioonimeeskonna sekkumist.

Koduõppe rakendamine. Koduõppena mõistetakse väljaspool kooliruumi korraldatavat õpet. Koduõpet rakendatakse:

- 1) kui õpilase tervise seisund ei võimalda tal kooli päevakavas ettenähtud õppes osaleda või
- 2) kui vanem soovib põhiharidust omandava õpilase õppetööd iseseisvalt korraldada.

Tervise seisundist tulenevat koduõpet korraldab kool vanema taotlusel ja koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel.

Koduõpet vanema soovil korraldab ja rahastab vanem.

Erialaspetsialistide uuringu soovitamine ja/või koolivälise meeskonna nõustamisele suunamine. Erialaspetsialistide uuringut ja nõustamist väljaspool kooli soovitatakse, kui koolis rakendatud tugimeetmed ei ole andnud soovitud tulemusi või lapsevanem on avaldanud sellekohast soovi.

Elukohajärgse lastekaitseüksuse poole pöördumine. Kui õpilane puudub koolist mõjuva põhjuseta ning koolipoolsed tugi- ja mõjutusmeetmed ei ole andnud soovitud tulemusi, pöördub kool õpilase elukohajärgse lastekaitseüksuse poole. Samuti pöörduakse lastekaitse poole, kui on kahtlusi, et kodus ei ole tagatud lapse heaolu.

Andekatele õpilaste toetamine. Õpilase andekust käsitletakse haridusliku erivajadusena, kui õpilane oma kõrgete võimete tõttu omab eeldusi saavutada väljapaistvaid tulemusi ning on näidanud kas eraldi või kombineeritult eelkõige järgmisi kõrgeid võimeid:

- üldine intellektuaalne võimekus,
- akadeemiline võimekus,
- loominguline mõtlemine,
- võimed kujutavas või esituskunstis,
- psühhomotoorne võimekus.

Arvestades STHK spetsiifikat püütakse asutuse poolt toetada sellise õpilase õpet teistes sobivamates valla koolides.

Käitumisspikker õpetajatele ja kasvatajatele probleemide ilmnemisel õppe-, kasvatus- ja/või tervise küsimustes

- Igal õpilasel on **klassijuhataja**, kes on tema jaoks nii öelda „lapsevanem“ koolis. Seega on tema ka esimene inimene, kelle poole pöörduda lapse **käitumis-, õppimis- ja/või terviseprobleemidega**. Kogu õpilast puudutav info edastatakse teiste töötajate poolt klassijuhatajale. Viimane kontakteerub iga nädala lõpus laste vanematega ning annab lühiülevaate möödunud nädalast (mis olid rõõmud, mis olid mured) ja vajadusel sõlmib uued kokkulepped. Klassijuhataja ise võib aktiivselt uurida aineõpetajatelt ja kasvatajatelt laste käekäigu kohta.
- Iga **aineõpetaja** vastutab oma **tunni korra** (s.h laste tundi tulemise) eest **eelkõige ise**. Kui tunnis on veel õpilasi ja puuduja otsimiseks ei saa tunnist lahkuda, siis teavitab õpetaja sotsiaalpedagoogi tööajal viimast antud probleemist. Tunni lõppedes või muul õpetajale sobival ajal otsib aineõpetaja lapse üles ning sõlmib edasised kokkulepped. Kindlasti teavitatakse toimunust **klassijuhatajat**, kellega arutletakse ka võimaliku probleemi lahenduse üle, sest tema tunneb last kõige paremini.

- Igal aineõpetajal on nõu ja abi saamiseks võimalus pöörduda **HEVKO** ja/või tugispetsialistide poole ja vajadusel kutsuda neid oma tundi **vaatlema**. Tunnivaatlejaga saab arutleda iga õpilase individuaalsusest lähtuvate **võimalike parentustegevuste** üle.
- **Kasvatustajal** vastutab laste käitumise ja vaba aja veetmise eest **kasvataja**. Viimane lahendab sel ajal tekkinud probleemid, teavitab neist vajadusel lapsevanemat, sõlmib olukorra lahendamiseks vajalikud kokkulepped. Tõsisemate probleemide puhul teavitab võimalikult kiiresti juhtunust ka klassijuhatajat ja õppealajuhatajat (juhaks kui vanem peaks neilt infot küsima). Probleemi lahendamisse võib kaasata sotsiaalpedagoogi.
- Kõikide **õppeprobleemide** puhul (näiteks õpetajale tundub, et laps ei ole suuteline omandama temale määratud õppekava jne) pöördub õpetaja lapse hindamiseks ja lahenduse leidmiseks **logopeedi (eripedagoogi) või õppealajuhataja poole**.
- Lapse mitteaktsepteeritaval moel **käitumisse sekkub** esimesena seda näinud täiskasvanu (lõhkumine, löömine, teistele haiget tegemine, halvasti ütlemine jne), kes püüab olukorda kõige pealt **ise lahendada**. Kui see ei õnnestu, kaasatakse klassijuhataja (kasvatuse ajal kasvataja) või sotsiaalpedagoogi. Kui olukord saab lahenduse ilma kellegi kaasamiseta, edastatakse info juhtunust peale olukorra lahendamist **klassijuhatajale**.
- **Korduvate** sotsiaalpedagoogi poolt fikseeritud **käitumisprobleemide** puhul pöördub viimane **õppealajuhataja ja/või direktori** poole, kes planeerivad edasised tegevused. Otsustest teavitatakse klassijuhatajat, vajadusel lapsevanemat ja /või lastekaitsetöötajat.
- **Klassijuhataja või kasvataja** saab lapse **käitumisprobleemidele lahenduste** otsimise eesmärgil nõu pidada sotsiaalpedagoogi, psühholoogi, õppealajuhataja ja/või direktoriga.